

Referendum ogólnokrajowe.

Dz.U.2020.851 t.j. z dnia 2020.05.13

Status: Akt obowiązujący

Wersja od: 17 sierpnia 2023r.

Wejście w życie:

17 kwietnia 2003 r.

USTAWA

z dnia 14 marca 2003 r.

o referendum ogólnokrajowym

(T.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 851; zm.: Dz. U. z 2023 r. poz. 497 i poz. 1628.)

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Przedmiot ustawy]

Ustawa reguluje zasady i tryb przeprowadzania *referendum* ogólnokrajowego, o którym mowa w art. 125 i w art. 90 ust. 3 oraz w art. 235 ust. 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. [Istota referendum]

1. Obywatele polscy, w drodze głosowania, wyrażają swoją wolę co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy poddanej pod *referendum*.

2. *Referendum* polega na udzieleniu na urzędowej karcie do głosowania pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie albo pytania lub na dokonaniu wyboru między zaproponowanymi wariantami rozwiązań.

Art. 3. [Prawo do udziału w *referendum*]

1. Prawo udziału w *referendum* ma obywatel polski, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat.

2. Nie mają prawa udziału w *referendum* osoby:

- 1) pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądowym;
- 2) pozbawione praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
- 3) ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądowym.

Art. 4. [Termin głosowania]

1. *Referendum* wyznacza się na dzień wolny od pracy.

2. Głosowanie w *referendum* może być przeprowadzone w ciągu jednego albo dwóch dni.

3. Jeżeli głosowanie w *referendum* przeprowadza się w ciągu dwóch dni, termin głosowania określa się na dzień wolny od pracy oraz dzień go poprzedzający.

Art. 5. [Głosowanie osobiste; czas trwania *referendum*]

1. Głosować można tylko osobiście.

2. Głosowanie odbywa się w lokalu obwodowej komisji do spraw *referendum*, w ciągu jednego dnia lub dwu kolejnych dni.

3. Jeżeli głosowanie w *referendum* przeprowadza się w ciągu jednego dnia, głosowanie odbywa się bez przerwy od godziny 6.⁰⁰ do 22.⁰⁰.

4. Jeżeli głosowanie w *referendum* przeprowadza się w ciągu dwóch dni, głosowanie odbywa się każdego z tych dni bez przerwy od godziny 6.⁰⁰ do 20.⁰⁰, a przerwa następuje od godziny 20.⁰⁰ pierwszego dnia do godziny 6.⁰⁰ drugiego dnia.

5. Do trybu przeprowadzenia głosowania stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2019 r. poz. 684 i 1504 oraz z 2020 r. poz. 568).

Art. 6. [Obwody głosowania]

1. Głosowanie w *referendum* przeprowadza się:

- 1) w stałych obwodach głosowania, utworzonych na podstawie przepisów *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;
- 2) w obwodach głosowania utworzonych w szpitalach i w zakładach pomocy społecznej;
- 3) w obwodach głosowania utworzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w oddziałach zewnętrznych tych zakładów i aresztów;
- 4) w obwodach głosowania utworzonych dla obywateli polskich przebywających za granicą;
- 5) w obwodach głosowania utworzonych dla obywateli polskich przebywających na polskich statkach morskich.

2. Do obwodów głosowania w szpitalach i zakładach pomocy społecznej oraz do obwodów w zakładach karnych i aresztach śledczych, a także do obwodów w oddziałach zewnętrznych tych zakładów i aresztów stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

3. Do obwodów głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą oraz do obwodów głosowania dla wyborców przebywających na polskich statkach morskich stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

4. W uzasadnionych przypadkach mogą być dokonane zmiany obwodów głosowania, w

trybie określonym przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

5. Informację o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji do spraw *referendum*, o których mowa w ust. 1 i 2 oraz w art. 7 ust. 2, podaje do wiadomości publicznej, przez rozplakatowanie, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) najpóźniej w 40 dniu przed dniem *referendum*.

6. Obowiązek, o którym mowa w ust. 5, w odniesieniu do obwodów głosowania utworzonych za granicą ciąży na konsulach. Wykonanie tego obowiązku powinno nastąpić najpóźniej w 21 dniu przed dniem *referendum*.

7. O utworzeniu obwodu głosowania na statku kapitan statku zawiadamia osoby uprawnione do udziału w *referendum*.

Art. 7. [Dodatkowe obwody głosowania]

1. Można utworzyć obwody głosowania w domach studenckich lub zespołach domów studenckich, prowadzonych przez szkoły wyższe lub inne podmioty na podstawie umów zawartych ze szkołami wyższymi, jeżeli co najmniej 50 osób uprawnionych do udziału w *referendum* poinformuje na piśmie rektora szkoły wyższej prowadzącej dom studencki, lub z którą inny podmiot zawarł umowę o prowadzenie domu studenckiego, o zamiarze przebywania w domu studenckim w dniu *referendum*.

2. Rada gminy, na wniosek wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) zgłoszony po porozumieniu z rektorem szkoły wyższej, tworzy obwody głosowania, o których mowa w ust. 1, ustala ich numery, granice oraz siedziby obwodowych komisji do spraw *referendum*. Utworzenie tych obwodów następuje najpóźniej w 45 dniu przed dniem *referendum*.

Art. 8. [Spis osób uprawnionych do udziału w referendum]

1. Osoby, którym przysługuje prawo udziału w *referendum*, wpisuje się do spisu osób uprawnionych do udziału w *referendum*.

2. Osoba, o której mowa w ust. 1, może być wpisana tylko do jednego spisu.

Art. 9. [Sporządzanie i aktualizacja spisu]

1. ¹ Spis osób uprawnionych do udziału w *referendum* jest sporządzany i aktualizowany przez gminę jako zadanie zlecone, z zastrzeżeniem ust. 2. Spis jest sporządzany na podstawie Centralnego Rejestru Wyborców, prowadzonego na zasadach określonych w przepisach *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

2. Spis osób uprawnionych do udziału w *referendum* przebywających na polskich statkach morskich oraz za granicą sporządzają odpowiednio kapitan statku i właściwy terytorialnie konsul.

3. Dla osób kończących 18 lat w drugim dniu głosowania sporządza się dodatkowy spis.

4. Spis osób uprawnionych do udziału w *referendum* w domach studenckich sporządza się na podstawie wykazu osób, które będą w nich przebywać w dniu *referendum*.

5. Wykazy osób, o których mowa w ust. 4, rektorzy szkół wyższych przekazują do urzędu gminy najpóźniej w 10 dniu przed dniem *referendum*.

6. ² (uchylony).

7. Do spisów osób uprawnionych do udziału w *referendum* stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

8. ³ Minister właściwy do spraw informatyzacji, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:

1) wzór spisu osób uprawnionych do udziału w *referendum*,

2) sposób i tryb sporządzania spisu osób uprawnionych do udziału w *referendum* oraz jego aktualizacji,

3) wzór wykazu osób uprawnionych do udziału w *referendum*, przebywających w zakładach leczniczych, domach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz oddziałach zewnętrznych takich zakładów i aresztów, a także domach studenckich i zespołach domów studenckich, w których utworzono obwody głosowania

- uwzględniając konieczność zapewnienia ochrony danych osobowych.

8a. ⁴ Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wzór wniosku o zmianę miejsca głosowania,
- 2) wzór i sposób wydawania zaświadczenia o prawie do głosowania osobom uprawnionym do udziału w *referendum* - uwzględniając konieczność zapewnienia ochrony danych osobowych i zabezpieczenia zaświadczenia przed sfałszowaniem.

9. ⁵ Minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania i aktualizacji spisu osób uprawnionych do udziału w *referendum* przebywających na polskich statkach morskich znajdujących się w podróży w dniu *referendum*, a także sposób powiadamiania burmistrza dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy o objętych spisem osobach stale zamieszkałych w kraju i sposób wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania.

10. ⁶ Minister właściwy do spraw zagranicznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania i aktualizacji spisu osób uprawnionych do udziału w *referendum* przebywających za granicą i posiadających ważne polskie paszporty i sposób wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania.

Rozdział 2

Organy do spraw *referendum*

Art. 10. [Organy przeprowadzające *referendum*]

Referendum przeprowadzają:

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza, powołana na podstawie przepisy *ustawy* z dnia 5

stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;

2) komisarze wyborczy, powołani na podstawie przepisów *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;

3) obwodowe komisje do spraw *referendum*, zwane dalej "komisjami obwodowymi".

Art. 11. [Zadania Państwowej Komisji Wyborczej]

1. Państwowa Komisja Wyborcza zapewnia organizację oraz przeprowadzenie *referendum*.

2. Do zadań Państwowej Komisji Wyborczej, w zakresie określonym w ust. 1, należy w szczególności:

1) sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem *referendum* oraz przestrzeganiem przepisów regulujących zasady i tryb przeprowadzenia *referendum*;

2) wyjaśnianie sposobu głosowania w *referendum*;

3) rozpatrywanie skarg na działalność komisarzy wyborczych;

4) rozwiązywanie komisji obwodowych po wykonaniu przez nie ustawowych zadań;

5) ustalenie regulaminu komisji obwodowych oraz wzoru ich pieczęci, a także wzoru urzędowych formularzy oraz druków;

6) sporządzenie protokołu o wyniku *referendum* oraz sprawozdania z przebiegu *referendum*;

7) podanie do wiadomości publicznej oraz ogłoszenie w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej wyniku *referendum*.

3. Państwowa Komisja Wyborcza może określić, w drodze uchwały, warunki oraz sposób wykorzystania techniki elektronicznej przy ustalaniu wyników głosowania i wyniku *referendum* przez komisarzy wyborczych i komisje obwodowe oraz tryb przekazywania danych z protokołów za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych.

Art. 12. [Zadania komisarza wyborczego]

Do zadań komisarza wyborczego na obszarze należącym do jego właściwości terytorialnej należy w szczególności:

- 1) zapewnienie, we współdziałaniu z właściwymi organami samorządu terytorialnego, prawidłowego przygotowania i przeprowadzenia *referendum*;
- 2) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów niniejszej *ustawy* przez komisje obwodowe;
- 3) rozpatrywanie skarg na działalność komisji obwodowych;
- 4) dostarczanie komisjom obwodowym kart do głosowania w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą;
- 5) ustalenie wyników głosowania i przekazanie ich do Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 13. [Komisje obwodowe]

1. Komisję obwodową powołuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) spośród osób uprawnionych do udziału w *referendum*, stale zamieszkałych na obszarze danej gminy, z zastrzeżeniem przepisów art. 14, najpóźniej w 21 dniu przed dniem *referendum*.

2. W skład komisji obwodowej powołuje się:

- 1) od 4 do 8 osób, a jeżeli termin głosowania w *referendum* został wyznaczony na dwa kolejne dni - od 6 do 10 osób, spośród kandydatów zgłoszonych przez podmioty uprawnione, o których mowa w art. 48, albo upoważnione przez nie osoby;
- 2) jedną osobę wskazaną przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) w przypadku:
 - a) stałych obwodów głosowania - spośród pracowników samorządowych gminy lub gminnych jednostek organizacyjnych,
 - b) obwodów w szpitalach i zakładach pomocy społecznej - spośród pracowników tych szpitali lub zakładów,

c) obwodów w zakładach karnych i aresztach śledczych - spośród pracowników tych zakładów lub aresztów,

d) obwodów w domach studenckich - spośród pracowników tych domów studenckich.

3. Podmiot określony w ust. 2 pkt 1 może zgłosić do każdej komisji obwodowej tylko po jednym kandydacie, o którym mowa w ust. 1. Zgłoszenia dokonuje się najpóźniej w 30 dniu przed dniem *referendum*, dołączając zaświadczenie, o którym mowa w art. 48 ust. 3.

4. W przypadku zgłoszenia więcej niż 8 kandydatów lub - gdy termin głosowania w *referendum* został wyznaczony na dwa kolejne dni - więcej niż 10, skład osobowy komisji obwodowej ustala się w drodze publicznego losowania przeprowadzonego przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta).

5. Jeżeli liczba kandydatów zgłoszonych w trybie, o którym mowa w ust. 3, jest mniejsza niż 4 lub - gdy termin głosowania w *referendum* został wyznaczony na dwa kolejne dni - mniejsza niż 6, uzupełnienia składu komisji obwodowej do jej minimalnego składu, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, dokonuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) spośród osób stale zamieszkałych na obszarze tej gminy.

6. Wskazanie do składu komisji obwodowej, o którym mowa w ust. 2 pkt 2 i ust. 5, następuje po uzyskaniu zgody osoby, której ma dotyczyć.

7. Pierwsze posiedzenie komisji obwodowej organizuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta).

8. Komisja obwodowa na pierwszym posiedzeniu wybiera spośród swego składu osobowego przewodniczącego i jego zastępcę. Skład komisji obwodowej podaje się do wiadomości publicznej w sposób zwyczajowo przyjęty.

9. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, sposób zgłaszania kandydatów do komisji obwodowych, wzór zgłoszenia oraz szczegółowy tryb powoływania komisji

obwodowych, w tym tryb przeprowadzania losowania.

Art. 14. [Komisje obwodowe na statkach morskich i za granicą]

1. Komisję obwodową dla obwodu głosowania na polskim statku morskim oraz za granicą, w składzie od 5 do 7 osób, powołuje spośród osób uprawnionych do udziału w *referendum* odpowiednio kapitan statku i właściwy terytorialnie konsul. Tryb i termin powoływania tych komisji określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

2. W skład komisji obwodowej, o której mowa w ust. 1, wchodzi jedna osoba wskazana odpowiednio przez kapitana statku i konsula.

Art. 15. [Zadania komisji obwodowej]

Do zadań komisji obwodowej należy w szczególności:

- 1) przeprowadzenie głosowania w obwodzie;
- 2) czuwanie nad przestrzeganiem przepisów niniejszej *ustawy* w miejscu i w czasie głosowania;
- 3) ustalenie wyników głosowania w obwodzie i podanie ich do wiadomości publicznej;
- 4) przekazanie protokołu głosowania w obwodzie właściwemu komisarzowi wyborczemu.

Art. 16. [Uprawnienia członków komisji obwodowych]

1. Do uprawnień członków komisji obwodowych stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy dotyczące obwodowych komisji wyborczych.

2. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, wysokość oraz szczegółowe zasady, na podstawie których przysługują członkom komisji obwodowych diety, zryczałtowane diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów, a także tryb udzielania im

dni wolnych od pracy.

Art. 17. [Odpowiednie stosowanie przepisów]

Do działalności komisji obwodowych oraz do zmian w składzie komisji stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Art. 18. [Obsługa organizacyjno-techniczna referendum]

1. Organizacyjno-techniczne warunki wykonywania zadań związanych z przeprowadzeniem *referendum* przez Państwową Komisję Wyborczą i komisarzy wyborczych zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze, działające na podstawie przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

2. Obsługę i techniczno-materialne warunki pracy komisji obwodowej zapewnia wójt lub burmistrz (prezydent miasta) jako zadanie zlecone gminie.

3. Obowiązki przewidziane w ust. 2 w odniesieniu do komisji obwodowych powołanych w obwodach na polskich statkach morskich i za granicą wykonują odpowiednio kapitan statku i właściwy terytorialnie konsul.

Art. 19. [Mężowie zaufania]

1. Podmioty uprawnione, o których mowa w art. 48, albo upoważnione przez nie osoby, mogą wyznaczyć po jednym mężu zaufania i jego zastępcy do każdej komisji obwodowej w celu obserwacji przebiegu głosowania i ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy dotyczące mężów zaufania stosuje się odpowiednio. Do zastępcy męża zaufania stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące męża zaufania.

2. Przy czynnościach komisji może być obecny mąż zaufania albo jego zastępca.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do wyznaczenia mężów zaufania w celu obserwacji ustalenia wyników głosowania i wyniku *referendum* przez komisarzy wyborczych i Państwową Komisję Wyborczą.

Rozdział 3

Karta do głosowania, sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 20. [Karta do głosowania]

1. Na urzędowej karcie do głosowania umieszcza się:

- 1) oznaczenie rodzaju, podmiotu zarządzającego oraz daty *referendum*;
- 2) pytanie lub warianty rozwiązania sprawy poddanej pod *referendum*;
- 3) informację o sposobie głosowania.

2. Na karcie do głosowania można zamieścić wyjaśnienie dotyczące przedmiotu *referendum*. Treść wyjaśnienia ustala podmiot zarządzający *referendum*.

3. Jeżeli *referendum* polega na udzieleniu odpowiedzi na postawione pytanie, na karcie do głosowania zamieszcza się również wyrazy "Tak" i "Nie", a gdy *referendum* polega na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami rozwiązania, przy każdym z wariantów umieszcza się po lewej stronie numer wariantu.

4. W przypadku poddania pod *referendum* więcej niż jednej sprawy, na karcie do głosowania zamieszcza się kolejno wszystkie postawione pytania lub zaproponowane warianty rozwiązania.

5. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci Państwowej Komisji Wyborczej oraz oznacza się miejsce na odcisk pieczęci komisji obwodowej.

6. Wzór karty do głosowania, zasady drukowania kart i tryb przekazywania ich komisjom obwodowym oraz wzory nakładek na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 21. [Sposób głosowania; głosy nieważne]

1. Głosujący udziela odpowiedzi na postawione pytanie, stawiając znak "x" odpowiednio

w kratce obok odpowiedzi pozytywnej "Tak" albo odpowiedzi negatywnej "Nie", lub dokonuje wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami rozwiązania, stawiając na karcie do głosowania znak "x" w kratce obok numeru wariantu, za którym się opowiada.

2. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w obu kratkach obok odpowiedzi na postawione pytanie lub nie postawiono znaku "x" w żadnej z krutek obok odpowiedzi na pytanie, głos uważa się za nieważny.

3. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratkach odpowiadającym dwóm lub więcej numerom wariantów rozwiązania albo nie postawiono znaku "x" w żadnej z krutek odpowiadających numerowi wariantu, głos uważa się za nieważny.

4. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych pytań lub wariantów rozwiązania albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność głosu.

Rozdział 4

Ustalenie wyników głosowania i wyniku *referendum*

Art. 22. [Ustalenie wyników głosowania]

1. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania komisja obwodowa ustala liczbę niewykorzystanych kart do głosowania i umieszcza je w zapieczętowanym pakiecie.

2. Komisja obwodowa ustala na podstawie spisu osób uprawnionych do udziału w *referendum* liczbę osób uprawnionych do głosowania oraz liczbę osób, którym wydano karty do głosowania.

3. Przewodniczący komisji obwodowej w obecności jej członków otwiera urnę, po czym komisja liczy wyjęte z urny karty do głosowania.

4. Komisja obwodowa na podstawie liczby kart ważnych, wyjętych z urny, ustala liczbę osób, które wzięły udział w *referendum*.

5. Kart do głosowania przedartych całkowicie nie bierze się pod uwagę przy obliczeniach, o których mowa w ust. 4.

6. Jeżeli liczba kart do głosowania w urnie jest mniejsza lub większa od liczby wydanych kart, komisja obwodowa podaje w protokole głosowania w obwodzie przypuszczalną przyczynę tej niezgodności.

Art. 23. [Nieważne karty do głosowania]

Nieważne są karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią komisji obwodowej.

Art. 24. [Ustalenie wyników głosowania w obwodzie]

1. Po obliczeniu liczby ważnych kart do głosowania komisja obwodowa ustala wyniki głosowania w obwodzie, o których mowa w art. 25 ust. 2 pkt 5-7.

2. W razie poddania pod *referendum* więcej niż jednej sprawy, przedstawionej w formie pytania lub wyboru wariantu rozwiązania, komisja obwodowa ustala wyniki głosowania oddzielnie w odniesieniu dla każdego pytania lub wyboru wariantu rozwiązania.

Art. 25. [Protokół głosowania w obwodzie]

1. Komisja obwodowa sporządza, w trzech egzemplarzach, protokół głosowania w obwodzie.

2. W protokole głosowania w obwodzie wymienia się liczby:

- 1) osób uprawnionych do głosowania;
- 2) osób, którym wydano karty do głosowania;
- 3) kart nieważnych, o których mowa w art. 23;
- 4) kart ważnych (osób, które wzięły udział w głosowaniu);
- 5) głosów nieważnych, o których mowa w art. 21 ust. 2 lub 3;
- 6) głosów ważnych;
- 7) głosów ważnych - osobno: pozytywnych "Tak" oraz negatywnych "Nie" oddanych w odpowiedzi na postawione pytanie lub za wyborem określonego wariantu

rozwiązania.

3.Przepis art. 24 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

4.Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji obwodowej, obecne przy jego sporządzeniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

5.Członkom komisji obwodowej przysługuje prawo wniesienia do protokołu głosowania uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów, z tym że nie zwalnia to ich z obowiązku podpisania protokołu.

6.Mężom zaufania przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag, z wymienieniem konkretnych zarzutów. Adnotację o wniesieniu uwag zamieszcza się w protokole.

7.Po sporządzeniu protokołu komisja obwodowa podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej wyniki głosowania, przez wywieszenie protokołu w lokalu komisji w miejscu łatwo dostępnym dla zainteresowanych.

Art. 26. [Przekazanie wyników głosowania i protokołów głosowania w obwodzie]

1.Przewodniczący komisji obwodowej niezwłocznie przesyła do komisarza wyborczego, w zapieczętowanej kopercie, jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie wraz z wyjaśnieniami komisji co do zgłoszonych zarzutów, o których mowa w art. 25 ust. 5 i 6.

2.⁷ Wyniki głosowania i protokoły głosowania z obwodów utworzonych za granicą ~~sa~~ ~~przekazywane komisarzowi wyborczemu właściwemu dla miasta stołecznego Warszawy, a wyniki głosowania i protokoły głosowania z obwodów utworzonych~~ oraz na polskich statkach morskich ~~=sa~~ przekazywane komisarzowi wyborczemu właściwemu dla siedziby armatora miasta stołecznego Warszawy.

3.Tryb przekazywania wyników głosowania i protokołów, o których mowa w ust. 1 i 2, ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 27. [Przekazanie dokumentów w depozyt]

Po dokonaniu czynności, o których mowa w art. 26 ust. 1 i 2, przewodniczący komisji obwodowej niezwłocznie przekazuje w depozyt odpowiednio wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta), konsulowi albo kapitanowi statku dokumenty z przeprowadzonego *referendum* oraz pieczęć komisji.

Art. 28. [Ustalenie wyników głosowania przez komisarza wyborczego]

1. Niezwłocznie po otrzymaniu od komisji obwodowych protokołów głosowania komisarz wyborczy dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania we wszystkich obwodach. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników głosowania komisarz wyborczy zarządza ponowne ich ustalenie przez komisję obwodową i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą.

2. Na podstawie protokołów głosowania w obwodach komisarz wyborczy ustala wyniki głosowania na obszarze swojej właściwości i sporządza, w trzech egzemplarzach, protokół głosowania. W protokole wymienia się łącznie dane, o których mowa w art. 25 ust. 2. Przepisy art. 24 ust. 2 i art. 25 ust. 4 oraz 6 i 7 stosuje się odpowiednio.

3. Protokół, o którym mowa w ust. 2, komisarz wyborczy przesyła niezwłocznie do Państwowej Komisji Wyborczej, w trybie określonym w drodze uchwały przez Państwową Komisję Wyborczą. Pozostałe dokumenty z przeprowadzonego *referendum* komisarz wyborczy przekazuje dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego, właściwej dla siedziby komisarza wyborczego.

Art. 29. [Ustalenie wyników głosowania przez Państwową Komisję Wyborczą]

1. Po otrzymaniu protokołów od komisarzy wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia przez nich wyników głosowania.

2. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników głosowania, o których mowa w ust. 1, Państwowa Komisja Wyborcza zarządza, w drodze uchwały, ponowne ustalenie przez komisarza wyborczego tych wyników.

3. Państwowa Komisja Wyborcza:

- 1) ustala wyniki głosowania i wynik *referendum*;
- 2) sporządza protokół o wyniku *referendum*; przepisy art. 24 ust. 2 i art. 25 ust. 2 i 4 oraz 6 i 7 stosuje się odpowiednio;
- 3) przekazuje protokół o wyniku *referendum* wraz ze sprawozdaniem z przebiegu *referendum* Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu, Prezesowi Rady Ministrów oraz Sądowi Najwyższemu;
- 4) podaje niezwłocznie wynik *referendum* do wiadomości publicznej oraz ogłasza, w formie obwieszczenia, w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 30. [Wzory protokołów]

Wzory protokołów, o których mowa w art. 25 ust. 1, art. 28 ust. 2 oraz art. 29 ust. 3 pkt 2, określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 31. [Delegacja ustawowa - postępowanie z dokumentami z przeprowadzonego referendum]

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, złożony po porozumieniu z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych, określi, w drodze rozporządzenia, sposób przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z przeprowadzonego *referendum*.

Art. 32. [Przebieg i ustalenie wyników referendum dwudniowego]

1. Jeżeli termin przeprowadzenia *referendum* został wyznaczony na dwa kolejne dni, ustalenie wyników głosowania przez komisję obwodową następuje po zakończeniu głosowania w drugim dniu przeprowadzania *referendum*.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, komisja obwodowa po zakończeniu głosowania w pierwszym dniu:

- 1) zabezpiecza otwór urny;
- 2) ustala protokolarnie:

- a) liczbę niewykorzystanych kart do głosowania,
- b) liczbę osób uprawnionych do głosowania, czyli liczbę osób ujętych w spisie osób uprawnionych do udziału w *referendum*,
- c) liczbę kart wydanych - na podstawie podpisów osób w spisie osób uprawnionych do udziału w *referendum*.

3. Po wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 2, komisja obwodowa umieszcza w opieczętowanych pakietach odrębnie karty niewykorzystane i spis osób uprawnionych do udziału w *referendum*, które wraz z urną pozostają w lokalu komisji.

4. Po zakończeniu głosowania w pierwszym dniu przeprowadzania *referendum* i wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 2 i 3, przewodniczący komisji zamyka lokal komisji i opieczętowuje wejście do lokalu pieczęcią komisji. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) zapewnia ochronę lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu.

4a. Dane, o których mowa w ust. 2 pkt 2, komisja obwodowa podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej, po wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 4, przez wywieszenie protokołu, w miejscu łatwo dostępnym dla zainteresowanych, w budynku, w którym mieści się siedziba komisji; przepis art. 25 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Wzór protokołu ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

5. Przed rozpoczęciem głosowania w drugim dniu komisja obwodowa stwierdza protokołarnie, czy pieczęcie na wejściu do lokalu komisji, a także na pakietach z kartami do głosowania oraz ze spisem osób uprawnionych do głosowania są nienaruszone.

6. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania w zakresie ochrony lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu, w tym również zasady udzielania przez Policję pomocy wójtom, burmistrzom (prezydentom miast) w celu prawidłowej ochrony tych lokali.

7. Szczegółowy sposób wykonywania przez komisję obwodową czynności, o których mowa w ust. 2-5, określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza,

zapewniając poszanowanie zasad przeprowadzania *referendum* oraz ochronę urny, pakietów i dokumentów związanych z *referendum*.

8. Przepisy ust. 2-7 stosuje się do obwodów głosowania utworzonych na polskim statku morskim i za granicą, z tym że:

- 1) obowiązek zapewnienia ochrony lokalu komisji, o którym mowa w ust. 4, spoczywa odpowiednio na kapitanie statku i konsulu;
- 2) minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania oraz obowiązki kapitana polskiego statku morskiego w zakresie ochrony lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu;
- 3) minister właściwy do spraw zagranicznych, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania oraz obowiązki konsula w zakresie ochrony lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu.

Rozdział 5

Ważność *referendum*

Art. 33. [Protest przeciwko ważności *referendum*]

1. Przeciwko ważności *referendum* może być wniesiony protest ze względu na zarzut dopuszczenia się przestępstwa przeciwko *referendum* lub naruszenia przepisów niniejszej *ustawy* dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyniku *referendum*.

2. Jeżeli podstawę protestu stanowi zarzut popełnienia przestępstwa przeciwko *referendum* lub naruszenia przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów niniejszej *ustawy* dotyczących ustalenia wyników głosowania lub wyniku *referendum*, może go wnieść każda osoba uprawniona do udziału w *referendum*.

3. Protest przeciwko ważności *referendum* z powodu naruszenia przepisów niniejszej ustawy dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania w obwodzie lub przez komisarza wyborczego może wnieść osoba, której nazwisko w dniu głosowania było umieszczone w spisie osób uprawnionych do udziału w *referendum* odpowiednio w tym obwodzie głosowania lub na obszarze objętym właściwością komisarza wyborczego.

4. Prawo wniesienia protestu przysługuje również przewodniczącemu komisji obwodowej, podmiotowi uprawnionemu, o którym mowa w art. 48, lub upoważnionej przez niego osobie.

Art. 34. [Wniesienie protestu]

1. Protest wnosi się do Sądu Najwyższego na piśmie w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyniku *referendum* przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Do warunków i trybu wnoszenia protestu oraz sposobu jego rozpatrywania i trybu podejmowania uchwały w tej sprawie przez Sąd Najwyższy stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Art. 35. [Rozstrzygnięcie o ważności referendum]

1. Sąd Najwyższy rozstrzyga o ważności *referendum*, podejmując w tej sprawie uchwałę nie później niż w 60 dniu od dnia ogłoszenia wyniku *referendum*.

2. ⁸ W sprawie, o której mowa w [§ust.](#) 1, Sąd Najwyższy orzeka w składzie całej właściwej izby.

3. Uchwałę o ważności *referendum* przedstawia się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu i Prezesowi Rady Ministrów, a także Państwowej Komisji Wyborczej.

4. Uchwałę o ważności *referendum* ogłasza się w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 36. [Unieważnienie głosowania; ponowne głosowanie]

1. W razie podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały o unieważnieniu głosowania w obwodzie lub w obwodach, jeżeli unieważnienie głosowania nie wpływa na wynik *referendum*, Państwowa Komisja Wyborcza, w drodze uchwały, koryguje wyniki głosowania. Przy ustalaniu wyniku *referendum* nie uwzględnia się liczby osób uprawnionych do głosowania oraz wyników głosowania w tym obwodzie lub w obwodach. Skorygowany wynik Państwowa Komisja Wyborcza podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej oraz ogłasza, w formie obwieszczenia, w Dzienniku *Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*.

2. Jeżeli unieważnienie głosowania w obwodzie lub w obwodach wpływa na wynik *referendum*, Sąd Najwyższy w uchwale postanawia o przeprowadzeniu ponownego głosowania w tym obwodzie lub w obwodach albo wskazuje czynność, od której należy ponowić postępowanie.

3. Na podstawie uchwały Sądu Najwyższego, o której mowa w ust. 2, Państwowa Komisja Wyborcza, w drodze uchwały, niezwłocznie zarządza przeprowadzenie ponownego głosowania w obwodzie lub w obwodach na dzień wolny od pracy przypadający w terminie 20 dni od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego albo zarządza podjęcie wskazanych czynności, od których należy ponowić postępowanie. Uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku *Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*.

4. Ponowne głosowanie w obwodzie lub w obwodach przeprowadza się na podstawie tych samych spisów osób uprawnionych do udziału w *referendum* i przez te same komisje obwodowe, chyba że podstawą unieważnienia głosowania były zarzuty odnoszące się do komisji lub do nieprawidłowości w spisie. W takim przypadku powołuje się nowe komisje lub sporządza się nowe spisy.

5. Po ustaleniu wyników ponownego głosowania w obwodzie lub w obwodach komisarz wyborczy koryguje wyniki głosowania na obszarze swojej właściwości, a Państwowa

Komisja Wyborcza, w drodze uchwały, ustala skorygowane wyniki głosowania i wynik *referendum*. Uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej.

6.O wynikach *referendum*, o których mowa w ust. 1 i 5, zawiadamia się Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów oraz Sąd Najwyższy.

Rozdział 6

Kampania referendalna i jej finansowanie

Art. 37. [Definicja kampanii referendalnej]

Kampanią referendalną jest prezentowanie swojego stanowiska przez obywateli, partie polityczne, stowarzyszenia, fundacje oraz inne podmioty w sprawie poddanej pod *referendum*.

Art. 38. [Czas trwania kampanii referendalnej]

Kampania referendalna rozpoczyna się z dniem ogłoszenia odpowiednio uchwały Sejmu, postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej lub postanowienia Marszałka Sejmu o zarządzeniu *referendum* i ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem głosowania.

Art. 39. [Cisza przedreferendalna]

1.Od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania zabronione jest zwoływanie zgromadzeń, organizowanie pochodów i manifestacji, wygłaszanie przemówień, rozdawanie ulotek, jak też prowadzenie w inny sposób kampanii referendalnej.

2.Zabronione są wszelkie formy kampanii referendalnej w lokalu komisji obwodowej oraz na terenie budynku, w którym ten lokal się znajduje.

Art. 40. [Zabronione formy kampanii referendalnej]

1. Zabronione jest prowadzenie kampanii referendalnej na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie.

2. Zabronione jest prowadzenie kampanii referendalnej na terenie:

- 1) urzędów administracji rządowej i administracji samorządu terytorialnego oraz sądów;
- 2) jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej;
- 3) skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

3. Zabronione jest organizowanie w ramach prowadzonej kampanii referendalnej gier losowych i konkursów, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych lub promocyjnych.

4. Zabronione jest podawanie oraz dostarczanie napojów alkoholowych w ramach prowadzonej kampanii referendalnej.

Art. 41. [Badanie opinii publicznej]

1. Od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania zabronione jest podawanie do wiadomości publicznej wyników badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań głosujących w *referendum* i wyników *referendum* oraz sondaży przeprowadzonych w dniu głosowania.

2. Zakaz, o którym mowa w ust. 1, nie dotyczy podawania do wiadomości publicznej danych komisji obwodowych, o których mowa w art. 32 ust. 4a.

Art. 42. [Plakaty, hasła i ulotki]

Wszelkie plakaty, hasła lub ulotki oraz inne materiały dotyczące *referendum*,

zawierające oznaczenie, od kogo pochodzą, podlegają ochronie prawnej.

Art. 43. [Zasady umieszczania plakatów i hasel]

1. Na ścianach budynków, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych można umieszczać plakaty i hasła dotyczące *referendum* po uzyskaniu zgody właściciela lub zarządcy.

2. Zabronione jest umieszczanie plakatów i hasel dotyczących *referendum* na zewnątrz i wewnątrz budynków administracji rządowej i samorządowej oraz sądów, a także na terenie jednostek wojskowych i oddziałów obrony cywilnej oraz skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

3. Rada gminy może zabronić umieszczania plakatów lub hasel dotyczących *referendum* na niektórych budynkach publicznych, a także na określonych częściach terenów publicznych z przyczyn związanych z ochroną zabytków bądź środowiska.

4. Przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii referendalnej należy stosować przepisy porządkowe. Przepis art. 42 stosuje się odpowiednio.

5. Plakaty i hasła dotyczące *referendum* należy umieszczać w taki sposób, aby można je było następnie usunąć bez powodowania szkód.

6. Policja oraz straż gminna są obowiązane usuwać na koszt podmiotu biorącego udział w kampanii referendalnej plakaty i hasła dotyczące *referendum*, których sposób umieszczenia może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo bezpieczeństwu mienia bądź bezpieczeństwu w ruchu drogowym.

7. Plakaty i hasła dotyczące *referendum* oraz urządzenia ogłoszeniowe ustawione w celu prowadzenia kampanii referendalnej właściwe podmioty biorące udział w tej kampanii obowiązane są usunąć w terminie 30 dni od dnia *referendum*.

8. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) postanawia o usunięciu plakatów i hasel dotyczących *referendum* oraz urządzeń ogłoszeniowych umieszczonych z naruszeniem

przepisów ust. 1-5 lub nieusuniętych przez właściwe podmioty biorące udział w kampanii referendalnej w terminie, o którym mowa w ust. 7. Koszty ich usunięcia ponoszą zobowiązane podmioty.

Art. 44. [Nieprawdziwe informacje w materiałach dotyczących referendum]

1. Jeżeli rozpowszechniane, w tym również w prasie w rozumieniu prawa prasowego, materiały dotyczące *referendum*, a w szczególności plakaty, ulotki, hasła i wypowiedzi lub inne formy prowadzonej kampanii referendalnej zawierają informacje nieprawdziwe, każdy, czyjego prawa dotyczy wynik postępowania, o którym mowa w ust. 2, ma prawo wnieść do sądu okręgowego wniosek o wydanie orzeczenia:

- 1) zakazu rozpowszechniania takich informacji;
- 2) przypadku materiałów zawierających takie informacje;
- 3) nakazania sprostowania takich informacji;
- 4) nakazania publikacji odpowiedzi na stwierdzenia naruszające dobra osobiste;
- 5) nakazania przeproszenia osoby, której dobra osobiste zostały naruszone.

2. Sąd okręgowy rozpoznaje wniosek, o którym mowa w ust. 1, w ciągu 24 godzin w postępowaniu nieprocesowym. Sąd może rozpoznać sprawę w przypadku usprawiedliwionej nieobecności wnioskodawcy lub uczestnika postępowania, którzy o terminie rozprawy zostali prawidłowo powiadomieni. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie sąd niezwłocznie doręcza, wraz z uzasadnieniem, osobie, która złożyła wniosek, o którym mowa w ust. 1, i zobowiązanemu do wykonania zobowiązania sądu.

3. Na postanowienie sądu okręgowego przysługuje w ciągu 24 godzin zażalenie do sądu apelacyjnego, który rozpoznaje je w ciągu 24 godzin. Od postanowienia sądu apelacyjnego nie przysługuje skarga kasacyjna i podlega ono natychmiastowemu wykonaniu.

4. Przedstawienie przez zobowiązanego do publikacji sprostowania, odpowiedzi lub

przeprosiny następuje najpóźniej w ciągu 24 godzin od doręczenia postanowienia, na koszt zobowiązanego. W orzeczeniu sąd wskazuje prasę, w rozumieniu prawa prasowego, w której ma nastąpić publikacja. Publikacja następuje niezwłocznie.

5. W razie odmowy lub niezamieszczenia sprostowania, odpowiedzi lub przeprosiny przez zobowiązanego w sposób określony w postanowieniu sądu, sąd na wniosek osoby, która złożyła wniosek, o którym mowa w ust. 1, zarządza ich publikację na koszt zobowiązanego, w trybie postępowania egzekucyjnego.

Art. 45. [Dochodzenie uprawnień przez osoby pokrzywdzone]

Wykonanie uprawnień wynikających z niniejszej *ustawy* nie ogranicza możliwości dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie innych *ustaw*.

Art. 46. [Odpowiednie oznaczenie materiałów dotyczących referendum]

Informacje, komunikaty, apele i hasła dotyczące *referendum* ogłaszane w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu na koszt podmiotów biorących udział w kampanii referendalnej muszą zawierać wskazanie, przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą. Odpowiedzialnym za umieszczenie tego wskazania przez podmiot biorący udział w kampanii referendalnej jest redaktor w rozumieniu przepisów prawa prasowego.

Art. 47. [Wydatki na kampanię referendalną]

1. Wydatki ponoszone przez podmioty biorące udział w kampanii referendalnej pokrywane są z ich źródeł własnych i zgodnie z przepisami określającymi ich działalność finansową.

2. Do finansowania kampanii referendalnej nie mają zastosowania przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Art. 48. [Podmioty uprawnione do udziału w kampanii referendalnej w mediach]

1. Podmiotami uprawnionymi do udziału w kampanii referendalnej w programach

radiowych i telewizyjnych, o których mowa w art. 49-55, zwanymi dalej "podmiotami uprawnionymi", są:

- 1) partia polityczna, która w ostatnich przed *referendum* wyborach do Sejmu:
 - a) samodzielnie tworząc komitet wyborczy, otrzymała, w skali kraju, co najmniej 3% ważnie oddanych głosów na jej okręgowe listy kandydatów na posłów,
 - b) wchodziła w skład koalicji wyborczej, której okręgowe listy kandydatów na posłów otrzymały, w skali kraju, co najmniej 6% ważnie oddanych głosów;
- 2) klub poselski, klub senatorski oraz klub parlamentarny, które na rok przed dniem ogłoszenia uchwały lub postanowienia o zarządzeniu *referendum* zrzeszały odpowiednio posłów lub senatorów wybranych spośród kandydatów zgłoszonych przez komitet wyborczy wyborców, a posłowie lub senatorowie ci stanowili więcej niż połowę składu tych klubów;
- 3) stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, która spełnia następujące warunki:
 - a) została zarejestrowana lub zgłoszona, zgodnie z obowiązującymi przepisami, nie później niż na rok przed dniem ogłoszenia uchwały lub postanowienia o zarządzeniu *referendum*,
 - b) obszar jej działania obejmuje całe terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - c) prowadzi działalność związaną z przedmiotem *referendum*, a działalność ta mieści się w zakresie jej celów statutowych;
- 4) fundacja, która spełnia warunki określone w pkt 3 lit. a i c;
- 5) pełnomocnik, o którym mowa w art. 63 ust. 3.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, najpóźniej w 40 dniu przed dniem *referendum*, zawiadamiają Państwową Komisję Wyborczą o zamiarze skorzystania z uprawnienia określonego w ust. 1, załączając do zawiadomienia:

- 1) w przypadku partii politycznej - prawomocne postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie o wpisaniu partii do ewidencji partii politycznych;

2) w przypadku klubu poselskiego, klubu senatorskiego oraz klubu parlamentarnego, o których mowa w ust. 1 pkt 2 - dokument wskazujący podmiot uprawniony do reprezentowania klubu oraz informację odpowiednio Marszałka Sejmu lub Marszałka Senatu o utworzeniu klubu;

3) w przypadku stowarzyszenia lub innej organizacji społecznej oraz fundacji - uwierzytelniony statut i zaświadczenie albo oświadczenie o wpisie do rejestru w Krajowym Rejestrze Sądowym stowarzyszenia, organizacji lub fundacji albo regulaminu działalności stowarzyszenia zwykłego, poświadczonego przez właściwy organ nadzorujący;

4) w przypadku pełnomocnika, o którym mowa w ust. 1 pkt 5 - oświadczenie, o którym mowa w art. 63 ust. 3.

2a. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 2 pkt 3, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: "Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.". Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

3. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie dokumentów, o których mowa w ust. 2, wydaje podmiotom uprawnionym zaświadczenie o przysługiwaniu tym podmiotom uprawnienia określonego w ust. 1.

4. Jeżeli zawiadomienie, o którym mowa w ust. 2, nie spełnia warunków określonych w tym przepisie, Państwowa Komisja Wyborcza w terminie 3 dni od dnia doręczenia zawiadomienia odmawia wydania zaświadczenia.

5. Postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie wydania zaświadczenia doręcza się niezwłocznie, wraz z uzasadnieniem, podmiotowi, który złożył zawiadomienie.

6. Podmiotowi, o którym mowa w ust. 5, służy prawo wniesienia do Sądu Najwyższego skargi na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie wydania

zaświadczenia. Skargę wnosi się w terminie 3 dni od dnia doręczenia wnioskodawcy postanowienia o odmowie wydania zaświadczenia.

7. Sąd Najwyższy rozpatruje skargę w postępowaniu nieprocesowym, w składzie 3 sędziów, i wydaje orzeczenie w sprawie skargi w terminie 5 dni. Od orzeczenia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny. Orzeczenie doręcza się podmiotowi, o którym mowa w ust. 5, i Państwowej Komisji Wyborczej. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna skargę za zasadną, Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie wydaje zaświadczenie, o którym mowa w ust. 3.

Art. 49. [Audycje referendalne]

1. Podmioty uprawnione mają prawo prowadzenia kampanii referendalnej w programach radiowych i telewizyjnych nadawców publicznych, zgodnie z przepisami *ustawy*, w formie audycji referendalnych.

2. Audycją referendalną jest część programu radiowego lub telewizyjnego, nie pochodząca od nadawcy, rozpowszechniana nieodpłatnie, stanowiąca odrębną całość ze względu na treść lub formę, umożliwiającą wykorzystanie przez podmiot uprawniony przysługującego mu czasu antenowego, o którym mowa w art. 50 lub art. 51, przeznaczanego na prowadzenie kampanii referendalnej.

3. Nadawca publiczny jest obowiązany do dokonywania na własny koszt rejestracji dostarczonej audycji referendalnej, przygotowanej przez podmiot uprawniony, obejmującej przegranie na nośniki dostosowane do rozpowszechniania, lub do udostępnienia studia wraz z realizatorem w celu nagrania audycji referendalnej przez podmiot uprawniony.

Art. 50. [Rozpowszechnianie audycji referendalnych]

1. W terminie od 16 dnia przed dniem *referendum* do zakończenia kampanii referendalnej Telewizja Polska Spółka Akcyjna oraz Polskie Radio Spółka Akcyjna i spółki radiofonii regionalnej, zwane dalej "Telewizją Polską" i "Polskim Radiem",

rozpowszechniają na własny koszt w programach ogólnokrajowych i regionalnych audycje referendalne podmiotów uprawnionych.

2. Łączny czas rozpowszechniania audycji referendalnych wynosi:

- 1) w ogólnokrajowych programach - 15 godzin w Telewizji Polskiej, w tym do 3 godzin w TV Polonia, i 30 godzin w Polskim Radiu, w tym do 5 godzin w programie przeznaczonym dla zagranicy;
- 2) w każdym regionalnym programie - 10 godzin w Telewizji Polskiej i 15 godzin w Polskim Radiu.

3. Podmiot uprawniony ma prawo do rozpowszechniania audycji referendalnych w programach ogólnokrajowych oraz regionalnych.

4. Czas przysługujący jednemu podmiotowi uprawnionemu nie może być odstępowany innemu podmiotowi uprawnionemu.

Art. 51. [Rozpowszechnianie audycji referendalnych]

1. W przypadku *referendum* w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej, w terminie od 21 dnia przed dniem *referendum* do zakończenia kampanii referendalnej, Telewizja Polska oraz Polskie Radio rozpowszechniają na własny koszt w programach ogólnokrajowych i regionalnych audycje referendalne podmiotów uprawnionych.

2. Łączny czas rozpowszechniania audycji referendalnych wynosi:

- 1) w ogólnokrajowych programach - 25 godzin w Telewizji Polskiej, w tym do 5 godzin w TV Polonia, i 45 godzin w Polskim Radiu, w tym do 8 godzin w programie przeznaczonym dla zagranicy;
- 2) w każdym regionalnym programie - 15 godzin w Telewizji Polskiej i 20 godzin w Polskim Radiu.

3. Przepisy art. 50 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 52. [Podział czasu antenowego na rozpowszechnianie audycji referendalnych]

1. Czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji referendalnych dzieli się równo między podmioty uprawnione na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej o podmiotach uprawnionych.

2. Podziału czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie audycji referendalnych:

- 1) w programach ogólnokrajowych - dokonują odpowiednio zarządy Telewizji Polskiej i Polskiego Radia;
- 2) w programach regionalnych - dokonują właściwi dyrektorzy oddziałów Telewizji Polskiej i prezesi zarządów spółek Polskiego Radia.

3. Na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego, o których mowa w ust. 2, podmiotowi uprawnionemu przysługuje skarga do Państwowej Komisji Wyborczej. Skargę wnosi się w terminie 2 dni od dnia doręczenia informacji o dokonaniu ustalenia. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje sprawę niezwłocznie i wydaje postanowienie. Od postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek prawny.

Art. 53. [Kolejność rozpowszechniania audycji referendalnych]

1. Kolejność rozpowszechniania w każdym dniu audycji referendalnych ustalają kierujący redakcjami właściwych ogólnokrajowych programów telewizyjnych, w tym TV Polonia, i programów regionalnych oraz programów radiowych, w drodze losowania przeprowadzonego w obecności przedstawicieli podmiotów uprawnionych najpóźniej w 18 dniu przed dniem *referendum*, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W przypadku *referendum* w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej losowanie, o którym mowa w ust. 1, przeprowadza się najpóźniej w 23 dniu przed dniem *referendum*.

Art. 54. [Dostarczenie audycji referendalnych]

1. Audycje referendalne podmiotu uprawnionego dostarczane są do Telewizji Polskiej

lub Polskiego Radia nie później niż na 24 godziny przed dniem ich rozpowszechnienia.

2. Czas audycji referendalnych dostarczonych przez podmioty uprawnione nie może przekraczać czasu ustalonego dla nich na podstawie przepisów, o których mowa w art. 52.

3. W przypadku stwierdzenia przez Telewizję Polską lub Polskie Radio, że dostarczone przez podmiot uprawniony materiały audycji referendalnych przekraczają czas ustalony dla tych audycji, Telewizja Polska lub Polskie Radio wzywają niezwłocznie podmiot uprawniony do skrócenia czasu audycji.

4. Jeżeli podmiot uprawniony nie zastosuje się w ciągu 8 godzin do wezwania, o którym mowa w ust. 3, Telewizja Polska lub Polskie Radio przerywa rozpowszechnianie audycji referendalnej w chwili, kiedy upłynął czas audycji przysługujący podmiotowi uprawnionemu.

Art. 55. [Delegacja ustawowa - rozpowszechnianie audycji referendalnych]

1. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji referendalnych, sposób przygotowania i rozpowszechniania tych audycji, a także sposób upowszechniania informacji o terminach rozpowszechniania audycji referendalnych.

2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii zarządów spółek, o których mowa w art. 50 ust. 1, oraz właściwej rady programowej, określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji referendalnych w każdym z programów ogólnokrajowych i regionalnych;
- 2) ramowy podział czasu rozpowszechniania audycji referendalnych w programach ogólnokrajowych i regionalnych.

Art. 56. [Ogłoszenia referendalne]

1. Każdy podmiot biorący udział w kampanii referendalnej może od dnia rozpoczęcia kampanii referendalnej odpłatnie rozpowszechniać ogłoszenia referendalne w programach nadawców radiowych i telewizyjnych.

2. ⁹ Ogłoszeniem referendalnym jest reklama w rozumieniu art. 4 ~~pkt 6~~pkt 17 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2020 r. poz. 805), przygotowana przez podmiot, o którym mowa w ust. 1, i przekazana do rozpowszechniania w ramach prowadzonej kampanii referendalnej.

3. Wysokość opłat pobieranych za czas rozpowszechniania ogłoszeń referendalnych musi być jednakowa dla wszystkich podmiotów oraz ustalana według cennika obowiązującego w dniu ogłoszenia uchwały lub postanowienia o zarządzeniu *referendum*.

4. Do ogłoszeń referendalnych stosuje się przepisy o działalności reklamowej w programach radiofonii i telewizji, z tym że czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie ogłoszeń referendalnych nie wlicza się do ustalonego odrębnymi przepisami dopuszczalnego wymiaru czasowego reklam.

Art. 57. [Odpowiedzialność nadawców]

1. Nadawcy nie ponoszą odpowiedzialności za treść rozpowszechnianych audycji referendalnych i ogłoszeń referendalnych.

2. Nadawcy nie mogą odmówić rozpowszechniania audycji referendalnych i ogłoszeń referendalnych.

Art. 58. [Materiały informacyjne o referendum]

Nie jest kampanią referendalną przekazywanie przez organy władzy państwowej, w tym przez organ zarządzający *referendum*, informacji mających na celu przedstawianie i wyjaśnianie treści pytań lub zaproponowanych wariantów rozwiązań oraz udzielanie odpowiedzi na pytania obywateli dotyczące *referendum*.

Rozdział 7

Finansowanie *referendum* z budżetu państwa

Art. 59. [Wydatki związane z przeprowadzeniem *referendum*]

1. Wydatki związane z organizacją przygotowań i przeprowadzeniem *referendum* pokrywane są z budżetu państwa w części Rezerwy celowe.

2. Z budżetu państwa pokrywane są wydatki związane z:

- 1) zadaniami Państwowej Komisji Wyborczej oraz Krajowego Biura Wyborczego przewidzianymi w *ustawie*;
- 2) zadaniami komisarzy wyborczych i komisji obwodowych oraz zapewnieniem ich obsługi przez wyznaczone do tych celów organy i jednostki organizacyjne;
- 3) zadaniami organów administracji rządowej oraz podległych im urzędów centralnych i jednostek organizacyjnych, a także innych organów państwowych;
- 4) zadaniami zleconymi do wykonania przez jednostki samorządu terytorialnego.

3. Środki finansowe na zadania zlecone wykonywane przez jednostki samorządu terytorialnego są przekazywane w terminach umożliwiających ich wykonywanie.

4. ¹⁰ Informację o wydatkach, o których mowa w ust. 2, **Kierownik**Szef Krajowego Biura Wyborczego podaje do wiadomości publicznej w terminie 5 miesięcy od dnia *referendum*.

5. Zasady planowania finansowego oraz realizacji wydatków, o których mowa w ust. 2 i 3, a także sprawozdawczości finansowej określają przepisy o finansach publicznych.

6. ¹¹ Dysponentem środków finansowych, o których mowa w ust. 1, jest **Kierownik**Szef Krajowego Biura Wyborczego.

Rozdział 8

Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa

Art. 60. [Zarządzenie *referendum* w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa]

W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa *referendum* ma prawo zarządzić:

- 1) Sejm, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, lub
- 2) Prezydent Rzeczypospolitej, za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Art. 61. [Inicjatywa Sejmu]

1. Sejm może postanowić o poddaniu pod *referendum* określonej sprawy z własnej inicjatywy, a także na wniosek Senatu, Rady Ministrów lub obywateli. W przypadku gdy Sejm, w drodze uchwały, nie uwzględni wniosku o przeprowadzenie *referendum*, Marszałek Sejmu informuje o tym wnioskodawcę.

2. Wniosek o zarządzenie *referendum* powinien określać propozycje pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod *referendum*.

Art. 62. [Uchwała o zarządzeniu *referendum*]

1. Sejm w uchwale o zarządzeniu *referendum* ustala treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod *referendum*.

2. Szczegółowy tryb podejmowania przez Sejm uchwały o zarządzeniu *referendum*, jak również rozpatrywania wniosków, o których mowa w art. 61 ust. 1, określa regulamin Sejmu.

Art. 63. [Inicjatywa obywateli]

1. Sejm może postanowić o poddaniu określonej sprawy pod *referendum* z inicjatywy obywateli, którzy dla swojego wniosku uzyskają poparcie co najmniej 500.000 osób mających prawo udziału w *referendum*.

2. *Referendum* z inicjatywy obywateli nie może dotyczyć:

- 1) wydatków i dochodów, w szczególności podatków oraz innych danin publicznych;
- 2) obronności państwa;
- 3) amnestii.

3. Zgłoszenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, dokonuje na piśmie pełnomocnik.

Pełnomocnikiem jest osoba wskazana w pisemnym oświadczeniu pierwszych 15 osób z wykazu, o którym mowa w ust. 4.

4. Do zgłoszenia wniosku załącza się wykaz obywateli popierających zgłoszenie, zawierający ich imiona, nazwiska, adresy zamieszkania, numery ewidencyjne PESEL, a także własnoręcznie złożone podpisy obywateli. Wzór wykazu ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

5. W przypadku uzasadnionych wątpliwości, co do prawidłowości złożenia wymaganej liczby podpisów w sposób, o którym mowa w ust. 4, Marszałek Sejmu zwraca się do Państwowej Komisji Wyborczej o stwierdzenie, czy jest złożona wymagana liczba podpisów.

6. Jeżeli po przeprowadzeniu postępowania, o którym mowa w ust. 5, liczba prawidłowo złożonych podpisów przez osoby popierające wniosek jest mniejsza niż ustawowo wymagana, Marszałek Sejmu wyznacza termin 14 dni na uzupełnienie brakującej liczby podpisów. Postanowienie w tej sprawie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi.

7. W przypadku nieuzupełnienia podpisów w wyznaczonym terminie Marszałek Sejmu odmawia przyjęcia wniosku. Postanowienie w tej sprawie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi.

8. Postanowienie, o którym mowa w ust. 6 i 7, może być przez pełnomocnika zaskarżone do Sądu Najwyższego w terminie 14 dni od dnia doręczenia. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę w terminie 30 dni w postępowaniu nieprocesowym, w składzie 3 sędziów. Od

postanowienia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny.

Art. 64. [Inicjatywa Prezydenta RP]

1.

Prezydent Rzeczypospolitej przekazuje Senatowi projekt postanowienia o zarządzeniu *referendum*, zawierający treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod *referendum*, a także termin jego przeprowadzenia.

2. Senat w terminie 14 dni od dnia przekazania projektu postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej, o którym mowa w ust. 1, podejmuje uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na zarządzenie *referendum*.

3. Szczegółowy tryb wyrażania przez Senat zgody, o której mowa w ust. 2, określa regulamin Senatu.

Art. 65. [Treść uchwały lub postanowienia o zarządzeniu *referendum*; termin przeprowadzenia *referendum*]

1. Uchwała Sejmu lub postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o zarządzeniu *referendum* zawiera:

- 1) wskazanie podstawy prawnej zarządzenia *referendum*;
- 2) treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod *referendum*;
- 3) termin przeprowadzenia *referendum*;
- 4) kalendarz czynności związanych z przeprowadzeniem *referendum*.

2. Jeżeli głosowanie w *referendum* przeprowadza się w ciągu dwóch dni, uchwała Sejmu lub postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej, o których mowa w ust. 1, określają również terminy przeprowadzenia głosowania.

3. Uchwałę Sejmu lub postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej, o których mowa w ust. 1, ogłasza się w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej.

4. *Referendum* przeprowadza się najpóźniej w 90 dniu od dnia ogłoszenia uchwały lub

postanowienia, o których mowa w ust. 1.

Art. 66. [Wiążący wynik referendum]

1. Wynik *referendum* jest wiążący, jeżeli wzięła w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania.

2. Rozstrzygnięcie w *referendum* następuje, jeżeli:

- 1) w odpowiedzi na postawione pytanie oddano większość ważnych głosów pozytywnych albo negatywnych;
- 2) na jeden z zaproponowanych wariantów rozwiązań w sprawie poddanej pod *referendum* oddano najwięcej ważnych głosów.

Art. 67. [Realizacja wiążącego wyniku referendum]

Właściwe organy państwowe podejmują niezwłocznie czynności w celu realizacji wiążącego wyniku *referendum* zgodnie z jego rozstrzygnięciem przez wydanie aktów normatywnych bądź podjęcie innych decyzji, nie później jednak niż w terminie 60 dni od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego o ważności *referendum* w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 9

***Referendum* w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej**

Art. 68. [Odpowiednie stosowanie przepisów do referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej]

Referendum, o którym mowa w art. 90 ust. 3 Konstytucji, przeprowadza się w trybie i na zasadach określonych w *ustawie*, z uwzględnieniem przepisów niniejszego rozdziału.

Art. 69. [Zawiadomienie Marszałka Sejmu]

Prezes Rady Ministrów zawiadamia Marszałka Sejmu o podpisaniu umowy, której

ratyfikacja wymaga zgody wyrażonej w trybie art. 90 ust. 2-4 Konstytucji, przesyłając jednocześnie Sejmowi tekst tej umowy wraz z załącznikami.

Art. 70. [Uchwała Sejmu]

1. O wyborze trybu wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej w drodze *referendum* decyduje Sejm, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

2. O podjęciu uchwały, o której mowa w ust. 1, Marszałek Sejmu zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów.

Art. 70a. [Uchwała Sejmu w przypadku nieuchwalenia ustawy ratyfikacyjnej]

W przypadku nieuchwalenia, w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji, *ustawy* wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, Sejm może podjąć uchwałę o wyborze trybu wyrażenia zgody na ratyfikację takiej umowy. Przepis art. 70 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 71. [Zarządzenie referendum]

1. *Referendum* w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej może zarządzić Sejm lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu na zasadach i w trybie określonych w art. 60.

2. Uchwałę o zarządzeniu *referendum* Sejm podejmuje z własnej inicjatywy. Do uchwały Sejmu o zarządzeniu *referendum* stosuje się odpowiednio przepis art. 65 ust. 1. Szczegółowy tryb podjęcia uchwały określa regulamin Sejmu.

3. Do postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej o zarządzeniu *referendum* przepis art. 64 i 65 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 72. [Karta do głosowania]

Wzór karty do głosowania określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 73. [Wiążący wynik referendum]

1. Wynik *referendum* w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy, o której mowa w art. 69, jest wiążący, jeżeli wzięła w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania.

2. Jeżeli wynik *referendum* jest wiążący, a większość głosów ważnych oddano za odpowiednią pozytywną, Prezydent Rzeczypospolitej uzyskuje zgodę na ratyfikację umowy, o której mowa w ust. 1.

Art. 74. [Brak zgody na ratyfikację umowy]

Jeżeli wynik *referendum* jest wiążący, a większość głosów ważnych oddano za odpowiednią negatywną, Prezydent Rzeczypospolitej nie uzyskuje zgody na ratyfikację umowy, o której mowa w art. 69.

Art. 75. [Niewiążący wynik referendum]

Jeżeli wynik *referendum* w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej jest niewiążący, Sejm może ponownie podjąć uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację tej umowy. Przepis art. 70 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 10

Referendum zatwierdzające zmianę Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 76. [Odpowiednie stosowanie przepisów]

Referendum, o którym mowa w art. 235 ust. 6 Konstytucji, przeprowadza się w trybie i na zasadach określonych w *ustawie*, z wyłączeniem przepisów rozdziału 9 i z uwzględnieniem przepisów niniejszego rozdziału.

Art. 77. [Wniosek o przeprowadzenie referendum]

1. Z wnioskiem do Marszałka Sejmu o przeprowadzenie *referendum*, o którym mowa w art. 235 ust. 6 Konstytucji, mogą wystąpić:

- 1) co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów;
- 2) Senat;
- 3) Prezydent Rzeczypospolitej.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, składa się w terminie 45 dni od dnia uchwalenia przez Senat *ustawy* o zmianie Konstytucji.

3. Marszałek Sejmu niezwłocznie podejmuje postanowienie o zarządzeniu *referendum*, o którym mowa w ust. 1. Do postanowienia przepisy art. 65 ust. 1-3 stosuje się odpowiednio.

4. Marszałek Sejmu wyznacza datę przeprowadzenia *referendum*, o którym mowa w ust. 1, na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku.

Art. 78. [Karta do głosowania]

1. Pytanie w *referendum* rozpoczyna się od słów:

"Czy jesteś za przyjęciem zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., dokonanej *ustawą* z dnia ... (tytuł *ustawy*)?"

2. Wzór karty do głosowania określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 79. [Wiążący wynik *referendum*]

1. Przyjęcie w *referendum* zmiany Konstytucji następuje wówczas, gdy opowiedziała się za nią większość głosujących.

2. Marszałek Sejmu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu *ustawę* o zmianie Konstytucji niezwłocznie po ogłoszeniu w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej uchwały Sądu Najwyższego o ważności *referendum*.

3. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje przyjętą w *referendum* *ustawę* o zmianie

Konstytucji w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia przez Marszałka Sejmu tej *ustawy* do podpisu i zarządza jej niezwłoczne ogłoszenie w Dzienniku *Ustaw* Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 11

Przepisy karne

Art. 80. [Prowadzenie kampanii referendalnej wbrew przepisom]

Kto prowadzi kampanię referendalną:

- 1) w lokalu komisji obwodowej lub na terenie budynku, w którym ten lokal się znajduje,
 - 2) na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie,
 - 3) na terenie urzędów administracji rządowej lub administracji samorządu terytorialnego oraz sądów,
 - 4) na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub oddziałów obrony cywilnej bądź skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych
- podlega karze grzywny.

Art. 81. [Umieszczanie plakatów i hasel w sposób niezgodny z przepisami]

1. Kto w związku z *referendum*:

- 1) umieszcza plakaty i hasła dotyczące *referendum* na ścianach budynków, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych bez zgody właściciela lub zarządcy,
- 2) przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii referendalnej narusza obowiązujące przepisy porządkowe,

3) umieszcza plakaty i hasła dotyczące *referendum* w taki sposób, że nie można ich usunąć bez powodowania szkód

- podlega karze grzywny.

2. Tej samej karze podlega:

1) osoba zobowiązana do usunięcia plakatów, haseł dotyczących *referendum* lub urządzeń ogłoszeniowych ustawionych w celu prowadzenia kampanii referendalnej, która w terminie 30 dni od dnia *referendum* nie usunie tych plakatów, haseł lub urządzeń;

2) osoba będąca redaktorem w rozumieniu prawa prasowego, która dopuszcza do niewykonania obowiązku umieszczenia w informacjach, komunikatach, apelach i hasłach dotyczących *referendum*, ogłaszanych w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu na koszt podmiotów biorących udział w kampanii referendalnej, wskazania, przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą.

Art. 82. [Niewłaściwe oznaczenie materiałów dotyczących *referendum*]

Kto w związku z *referendum* nie umieszcza w materiałach dotyczących *referendum* oznaczenia, od kogo pochodzą

- podlega karze grzywny.

Art. 83. [Naruszenie przepisów o inicjatywie obywateli]

1. Kto zbiera podpisy osób popierających zgłoszenie wniosku do Sejmu w sprawie *referendum* z inicjatywy obywateli, stosując groźbę, podstęp lub jakąkolwiek inną formę nacisków zmierzających do uzyskania podpisów

- podlega grzywnie od 1000 do 10 000 złotych.

2. Tej samej karze podlega, kto zbiera podpisy osób popierających wniosek, o którym mowa w ust. 1, na terenie jednostek wojskowych lub innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo oddziałów obrony cywilnej lub

skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

3. Kto udziela wynagrodzenia pieniężnego w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu pod wnioskiem, o którym mowa w ust. 1

- podlega grzywnie od 10 000 do 50 000 złotych.

Art. 84. [Naruszenie ciszy przedwyborczej]

Kto w okresie od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania zwołuje zgromadzenia, organizuje pochody lub manifestacje, wygłasza przemówienia, rozdaje ulotki lub w jakikolwiek inny sposób prowadzi kampanię referendalną

- podlega karze grzywny.

Art. 85. [Naruszenie przepisów o badaniach opinii publicznej]

Kto w okresie od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania podaje do wiadomości publicznej wyniki badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań głosujących w *referendum* i przewidywanych wyników *referendum* lub wyniki sondaży przeprowadzanych w dniu głosowania

- podlega grzywnie od 500 000 do 1 000 000 złotych.

Art. 86. [Gry losowe i konkursy]

Kto w ramach prowadzonej kampanii referendalnej organizuje gry losowe lub konkursy, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych lub promocyjnych

- podlega grzywnie od 5 000 do 50 000 złotych.

Art. 87. [Alkohol]

Kto podaje lub dostarcza w ramach prowadzonej kampanii referendalnej napoje alkoholowe

- podlega grzywnie od 5 000 do 50 000 złotych.

Art. 88. [Stosowanie przepisów o wykroczeniach]

Do postępowania w sprawach, o których mowa w art. 80-82 i art. 84, stosuje się przepisy o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Rozdział 12

Przepisy szczególne

Art. 89. [Zastępcze wykonanie zadań organów gminy]

Jeżeli właściwe organy gminy nie wykonują w terminie, w sposób zgodny z prawem, zadań dotyczących utworzenia obwodów głosowania lub ich zmiany, powołania lub zmian w składach komisji obwodowych, właściwy komisarz wyborczy wzywa te organy do wykonania zadań w sposób zgodny z prawem w wyznaczonym terminie, a w razie bezskutecznego upływu terminu niezwłocznie wykonuje te zadania i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 90. [Przeprowadzenie *referendum* wraz z wyborami]

1. W przypadku przeprowadzenia *referendum* w tym samym dniu, w którym odbywają się wybory do Sejmu i do Senatu lub wybory Prezydenta Rzeczypospolitej:

1) głosowanie przeprowadza się w obwodach głosowania utworzonych dla właściwych wyborów i na podstawie spisów wyborców sporządzonych dla tych wyborów;

1a) zaświadczenia o prawie do głosowania wydaje się zgodnie z przepisami dotyczącymi właściwych wyborów; zaświadczenie upoważnia do wzięcia udziału we wskazanym w nim głosowaniu w wyborach oraz w odbywającym się w tym samym terminie głosowaniu w *referendum*;

1b) ¹² informacje o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach

dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;

1c) ¹³ głosowanie przeprowadza się w godzinach głosowania określonych wustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;

1d) ¹⁴ zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego we właściwych wyborach dotyczy również głosowania korespondencyjnego wreferendum;

1e) ¹⁵ wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania we właściwych wyborach dotyczy również referendum, a akt pełnomocnictwa do głosowania sporządzony w związku ze wskazanymi w nim wyborami dotyczy również głosowania wreferendum;

2) zadania komisarzy wyborczych i komisji obwodowych wykonują odpowiednio okręgowe i obwodowe komisje wyborcze powołane do przeprowadzenia właściwych wyborów;

3) do kampanii referendalnej stosuje się przepisy rozdziału 6.

1a. W przypadku przeprowadzenia *referendum* w tym samym dniu, w którym odbywają się wybory do Parlamentu Europejskiego, przepisy ust. 1 stosuje się odpowiednio, z tym, że:

1) głosowanie w *referendum* przeprowadza się w tych samych dniach, w których odbywa się głosowanie w wyborach do Parlamentu Europejskiego;

1a) ¹⁶ informacje o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji wyborczych podaje się w terminach określonych wustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;

1b) ¹⁷ głosowanie przeprowadza się w godzinach głosowania określonych wustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;

1c) ¹⁸ zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego w wyborach do Parlamentu Europejskiego dotyczy również głosowania korespondencyjnego w

referendum;

1d) ¹⁹ wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego dotyczy również referendum, a akt pełnomocnictwa do głosowania sporządzony w związku z wyborami do Parlamentu Europejskiego dotyczy również głosowania w referendum;

2) w referendum mogą wziąć udział wyłącznie osoby ujęte w części A spisu wyborców;

3) zaświadczenia o prawie do głosowania wydane zgodnie z przepisami dotyczącymi wyborów do Parlamentu Europejskiego upoważniają do wzięcia udziału w referendum wyłącznie obywateli Rzeczypospolitej Polskiej; dopisuje się ich do spisu wyborców w części A;

4) zadania komisarzy wyborczych wykonują rejonowe komisje wyborcze powołane do przeprowadzenia wyborów do Parlamentu Europejskiego.

2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i sposób łącznego prowadzenia kampanii referendalnej oraz kampanii wyborczej w programach radiowych i telewizyjnych, uwzględniając w szczególności:

1) tryb postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji referendalnych i audycji wyborczych w programach Telewizji Polskiej i Polskiego Radia;

2) sposób przygotowania i rozpowszechniania audycji referendalnych i audycji wyborczych;

3) sposób upowszechniania informacji o terminach rozpowszechniania audycji referendalnych i audycji wyborczych;

4) terminy wynikające z kalendarza czynności związanych z przeprowadzeniem referendum oraz z kalendarza wyborczego.

Art. 91. [Przeprowadzenie kilku *referendów* ogólnokrajowych]

1. W przypadku zarządzenia na ten sam dzień więcej niż jednego *referendum* ogólnokrajowego, głosowanie przeprowadzają te same komisje obwodowe, na podstawie tych samych spisów osób uprawnionych do udziału w *referendum*.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, dla każdego *referendum* sporządza się oddzielnie protokoły głosowania oraz protokoły o wyniku *referendum*.

Art. 92. [Przepisy stosowane w sprawach nieuregulowanych]

1. W sprawach nieuregulowanych niniejszą *ustawą* stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

2. W przypadku przeprowadzenia *referendum* w tym samym dniu co wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, w sprawach nieuregulowanych niniejszą *ustawą* stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

3. W przypadku przeprowadzenia *referendum* w tym samym dniu co wybory do Parlamentu Europejskiego, w sprawach nieuregulowanych niniejszą *ustawą* stosuje się odpowiednio przepisy *ustawy* z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Rozdział 13

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 93.

W *ustawie* z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271) art. 32 otrzymuje brzmienie: (zmiany pominięte).

Art. 94.

W *ustawie* z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 i Nr 154, poz. 1802 oraz z 2002 r. Nr 127, poz. 1089) wprowadza się

następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 95.

W ustawie z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499, Nr 74, poz. 786 i Nr 154, poz. 1802 oraz z 2002 r. Nr 14, poz. 128, Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 153, poz. 1271) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 96. [Pierwsze referendum ogólnokrajowe po wejściu w życie ustawy]

W przypadku pierwszego referendum ogólnokrajowego odbywającego się po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy skróceniu ulegają terminy:

- 1) na utworzenie obwodów głosowania, o których mowa w art. 6 ust. 2, a także na dokonanie zmian obwodów głosowania lub siedzib obwodowych komisji do spraw referendum - do 40 dnia przed dniem referendum;
- 2) o którym mowa w art. 6 ust. 5 - do 35 dnia przed dniem referendum;
- 3) o którym mowa w art. 7 ust. 2 - do 40 dnia przed dniem referendum;
- 4) o którym mowa w art. 13 ust. 1 - do 16 dnia przed dniem referendum;
- 5) o którym mowa w art. 13 ust. 3 - do 25 dnia przed dniem referendum;
- 6) o którym mowa w art. 48 ust. 6 - do 2 dni;
- 7) o którym mowa w art. 48 ust. 7 - do 3 dni.

Art. 97. [Przepis derogacyjny]

Traci moc ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o referendum (Dz. U. poz. 487, z 2000 r. poz. 488 oraz z 2002 r. poz. 984).

Art. 98. [Wejście w życie ustawy]

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

- ¹ Art. 9 ust. 1 zmieniony przez art. 6 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. (Dz.U.2023.497) zmieniającej nin. ustawę z dniem 4 sierpnia 2023 r.
- ² Art. 9 ust. 6 uchylony przez art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. (Dz.U.2023.497) zmieniającej nin. ustawę z dniem 4 sierpnia 2023 r.
- ³ Art. 9 ust. 8 zmieniony przez art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. (Dz.U.2023.497) zmieniającej nin. ustawę z dniem 4 sierpnia 2023 r.
- ⁴ Art. 9 ust. 8a dodany przez art. 6 pkt 4 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. (Dz.U.2023.497) zmieniającej nin. ustawę z dniem 4 sierpnia 2023 r.
- ⁵ Art. 9 ust. 9 zmieniony przez art. 6 pkt 5 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. (Dz.U.2023.497) zmieniającej nin. ustawę z dniem 4 sierpnia 2023 r.
- ⁶ Art. 9 ust. 10 zmieniony przez art. 6 pkt 5 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. (Dz.U.2023.497) zmieniającej nin. ustawę z dniem 4 sierpnia 2023 r.
- ⁷ Art. 26 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ⁸ Art. 35 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ⁹ Art. 56 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹⁰ Art. 59 ust. 4 zmieniony przez art. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹¹ Art. 59 ust. 6 zmieniony przez art. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹² Art. 90 ust. 1 pkt 1b dodany przez art. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹³ Art. 90 ust. 1 pkt 1c dodany przez art. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹⁴ Art. 90 ust. 1 pkt 1d dodany przez art. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.

- ¹⁵Art. 90 ust. 1 pkt 1e dodany przez art. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹⁶Art. 90 ust. 1a pkt 1a dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹⁷Art. 90 ust. 1a pkt 1b dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹⁸Art. 90 ust. 1a pkt 1c dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.
- ¹⁹Art. 90 ust. 1a pkt 1d dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1628) zmieniającej nin. ustawę z dniem 17 sierpnia 2023 r.